

ХРИШЋАНСТВО И НАУКА

Радован Биговић*

Богословски факултет, Београд

Резиме: Теолози и научници имали су различита мишљења о односу религије и науке кроз историју. Има више теорија о односу хришћанства и науке, али се оне могу свести на три, са основним карактеристикама: искључивост, комплементарност или истоветност. Оно што је сигурно, данас је више него икада потребан истински и стваралачки дијалог између религије и науке.

Кључне речи: религија, хришћанство, наука, атеизам, дијалог

CHRISTIANITY AND SCIENCE

Abstract: Theologians and scientists have had different opinions about relationship between religion and science through history. There are a lot of theories about relationship between Christianity and science but they might be categorized in three groups based on the following characteristic: excommunication, complementation and sameness. Today, it is highly important to start realistic and creative dialogue between religion and science.

Keywords: religion, Christianity, science, atheism, dialogue

Током драматичне и на моменте трагичне историје односа хришћанства, теологије и науке, постојали су и постоје још увек научници који су били верујући, научници који су били агностици и научници који су били неверујући. С друге стране, постојали су и теолози који су игнорисали разум и разумско сазнање, који су игнорисали науку, па су према њој имали и негативан став. Постојали су и они који су прихватили науку под одређеним условима, и наравно, постојали су и данас постоје теолози који су позитивно вредновали научна сазнања. Иако постоје бројне теорије о односу хришћанства и наука, оне се могу свести на три:

1. Наука и религија уопште, па самим тим и наука и хришћанство, јесу појмови који се *искључују*. Оне могу да буду потпуно супротстављене: наука се бави материјалним светом, видљивим, опипљивим; с друге стране, религије или теологија баве се искључиво трансценденталним или оностраним. Између њих у том смислу може да буде или непријатељски однос, или потпуна игнорисаност и равнодушност.
2. Теорија *конкордизма* или *комплементарности*. Наука и теологија, односно наука и религија односе се на различите реалности, али њихов однос није непријатељски, нити то треба да буде, већ између њих постоји узајамна веза и међузависност.
3. Покушај да се створи *хришћанска наука* (Пјер Тејар де Шарден и Павле Флоренски). Они су настојали да изграде јединствен поглед на свет, космологију која је подједнако отворена за науку, философију и теологију.

* e-mail: tfsoc@eunet.yu

Модерна наука је према мишљењу многих научника, чак и научника из природних наука, баштина хришћанства. Она је производ западноевропске културе, што не значи да допринос науци нису дале и друге културе и религије као што су: египатска, кинеска, грчка, јеврејска, исламска итд. Ово тврде многи научници, између осталих и један од најбољих теоретичара науке Алфред Вајтхед у свом познатом делу *Наука и модерни свет*. Да би се ова тврдња правилно разумела, неопходно је кратко објашњење: хришћански средњи век је у Европи доба у којем влада ред. Мишљење средњег века је посве рационалистичко, оно свој извор има у схоластичкој логици и теологији.

Када је у Европи одбачена схоластичка религиозно – философска мисао, остао је у свести европских интелектуалаца, свеједно да ли су били философи, научници или теолози, схоластички начин мишљења. Евидентно је да тај тип мишљења типичан за саму науку. Овакав начин мишљења настао је под утицајем грчке философије, римског права и, наравно, средњовековне теологије. Битна карактеристика европског духа је уверење да постоји поредак у природи и да је ту законитост и ред могуће открити, што није ништа друго него откривање узрока и последица у природи, тј. узрока каузалитета без којег су незамисливе класичне научне теорије, а које, наравно, сада озбиљно доводи у питање пре свега модерна физика. Код европског човека дуго је стваран идеал о законитости света. Постојала је чак и вера и она још увек постоји, да се рационално може уредити и из тога реда створити свет и живот. До XVII века није могуће јасно повући демаркациону линију између теологије, философије и наука, па и уметности. До тада су се хришћанска теологија и наука међусобно условљавале и прожимале.

Тек у XVIII и XIX веку долази до раздвајања теологије и науке и њиховог антагонизма. У овом периоду наука је попримила карактеристике религије, а религија карактеристике науке. Логички позитивизам и сциентизам су наговештавали крај теологије, крај религије, смрт метафизике и смрт Бога. Према овим теоријама не само да су научне истине апсолутне и извесне, не само да наука има монопол у откривању истине о целокупној стварности, него, како тврди Берtrand Расел, изван науке нема никаквог знања. Ако нам наука о нечему ништа не може рећи, онда се то уопште не може знати: о томе је бесмислено и мислити, јер то напросто не постоји. У овом периоду у теологији је настала тзв. апологетска мисао чији је циљ био да се научно докаже вера, постојање Бога, да се научно осврне на бројне научне хипотезе о Богу, посебно оне негативне. Још увек нису сагледане трагичне последице оваквог тумачења, тј. претварање науке у религију и, с друге стране, религије у науку.

У XX веку овакве тенденције су претрајавале, али је истовремено сазревало сазнање и уверење о неопходности дијалога између теологије и науке. Овакав став о међусобном дијалогу заступају многи научници и теолози. И познати физичар Вернер Хајзенберг је рекао да наука и религија могу једна без друге, али да човек не може без једне и без друге. Овај велики научник често је истицао да најплоднији развој постоји увек онде где се два различита типа мишљења нађу заједно. Данас преовладава став код већине научника да наука има своје границе, да постоји тачка иза које наука не може да иде. Постоје питања на које наука нема одговор, постоје појаве које се научно не могу разумети. Исто тако, данас преовладава став да наука не води нужно у атеизам, како је то било веровање у претходном периоду. Наиме, дански физичар и нобеловац Нилс Бор каже: „Они који кажу да проучавање науке

чини човека атеистом мора да су прилично глупи људи”. Научници и теолози све више долазе до сазнања да из дана у дан постоје све већи предуслови, а и потреба, за успешним дијалогом и сарадњом на релацији наука–теологија.

Многи сматрају да теологија треба више да се позива на научна открића, јер управо она потврђују поједине теолошке исказе и ставове. Као примери за то се наводе космолошка теорија великог праска (*Big Bang*) и ентропијско начело из другог закона термодинамике. Савремена физика уобличава нови поглед на свет чији се темељни принципи додирују и поклапају са хришћанском теологијом. Она даје преимућство вероватноћи и слободи над нужношћу, и повезивању над индивидуалношћу. Све више се говори чак о холистичкој медицини, па чак и о холизму у теологији, Цркви, а да не говоримо о космологији и комуникацијама.

По мом дубоком уверењу, наука без вере је често једнострана, сурова, па и окрутна. С друге стране, вера, теологија и религија без науке могу да буду најчешће слепе, стихијске, могу да се претворе у својеврсно сујеверје, па, ако хоћемо и магију. Руски религиозни мислилац Николај Берђајев је написао да наступају времена када неопредељена наука више неће бити могућа, када ће наука бити или хришћанска или црномагијска. Данас више никог није потребно убеђивати од какве је важности, не само као нека врста интелектуалне моде, већ уопште за судбину света, истински и стваралачки дијалог између религије и науке.